CONTROVERSE LEGALE ȘI DOCTRINARE PRIVIND RAPORTUL DINTRE SECURITATEA MUNCII ȘI PROTECȚIA MUNCII

Felicia PĂSCĂLUȚĂ,
magistru în drept, lector universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

SUMMARY

International conventions, European directives and national legislation, in regulating the protection related to bodily integrity and health of workers at work, use the term complex „health and safety at work". Duality of terms is dictated by duality purposes of these regulations: bodilyintegrityaimstopreventaccidentsandworkhealthaimstoavoidillnesses. Safety is intended to maintain the employee's work capacity by preventing and removing any hazardous or noxious factors which can cause either work accidents or occupational diseases.

În țara noastră, dreptul la muncă nu numai că este privit ca un drept fundamental cetățenesc, dar el se află în strânsă corelație cu dreptul la protecție socială a salariaților, care include securitatea și sănătatea în muncă. De aceea, statul are obligația de a legifera și aplica măsuri concrete în domeniu. Pentru exercitarea întocmai a dreptului menționat, este necesară asigurarea unor astfel de condiții ca activitatea lucrativă să se desfășoare în așa fel încât viața și sănătatea salariaților să fie apărate. Dacă n-ar fi așa, exercitarea dreptului la muncă ar fi dăunătoare pentru titularii săi. După cum rezultă, subiectul cercetării este securitatea și sănătatea în muncă. Acest termen juridic este „proaspăt" în cadrul reglementărilor din dreptul muncii, or sintagma „securitatea muncii" a fost inclusă de legiuitorul moldovean la 1 ianuarie 2009, când a intrat în vigoare *Legea securității și sănătății în muncă nr. 186 din 10 iulie 2008*. Chiar art. 1 al acestei legi ne oferă o definiție social – praxiologică a sintagmei „securitate și sănătate în muncă" - „ansamblu de activități având ca scop asigurarea celor mai bune condiții de lucru, apărarea vieții, sănătății, integrității fizice și psihice a lucrătorilor". [1] Ca urmare a intrării în vigoare a acestei legi, în Codul Muncii al Republicii Moldova, sintagmele „protecția și igiena muncii" și „protecția muncii" se înlocuiesc cu sintagma „securitatea și sănătatea în muncă" prin Legea de modificare a unor acte normative, nr. 254 din 09.12.11. [2] În consecință, titlul IX din Codul Muncii al Republicii Moldova a fost redenumit, titulatura veche de „Protecția muncii" fiind schimbată cu denumirea „Securitatea și sănătatea în muncă". Această modifi-

care implică chestiuni în privința motivelor și scopului acestor acțiuni de reformare legislativă realizate de Parlamentul Republicii Moldova. Apar întrebări și în legătură cu raportul dintre aceste două termene folosite de legiuitor: „protecția muncii" și „securitatea muncii". Sunt ele sinonime sau se individualizează prin tratări distincte. În continuare, voi încerca să identific răspunsuri fundamentate din punct de vedere legal și științific, precum și corespunzătoare legilor logicii.

Constituția Republicii Moldova [3] recunoaște, în art. 43, salariatului dreptul la protecția muncii și concretizează că „măsurile de protecție privesc securitatea și igiena muncii". Codul Muncii al Republicii Moldova, se conformă în totalitate în reglementările sale formulărilor constituționale, dedicând titlul IX, până în anul 2011, instituției „Protecția muncii". Convențiile internaționale adoptate de Organizația Internațională a Muncii în domeniul protejării vieții și sănătății salariaților, ratificate de Republica Moldova, operează atât în titlul acestora, cât și în conținutul articolelor cu sintagma „securitate și sănătate în muncă": *Convenția O.I.M. nr. 155 din 1981 privind securitatea și sănătatea lucrătorilor și mediul de muncă, Convenția O.I.M. nr. 167 din 1988 privind securitatea și sănătatea în sfera construcțiilor, Convenția O.I.M. nr. 184 din 2001 privind securitatea și sănătatea în agricultură, Convenția O.I.M. nr. 187 din 2006 privind cadrul de promovare pentru securitate și sănătate în muncă*. La nivelul legislației europene, ca termen juridic utilizat în tehnica legislativă și reglementarea relațiilor de prevenire a accidentelor de muncă și a bolilor profesionale, este „securitatea și sănătatea în muncă", dovadă în acest sens reprezentând *Directiva UE nr. 89/391/CEE din 12 iunie 1989 privind punerea în aplicare a măsurilor pentru promovarea îmbunătățirii securității și sănătății lucrătorilor la locul de muncă*, care se prezintă a fi o reglementare de cadru în domeniul securității și sănătății în muncă. Având în vedere tendințele terminologice, manifestate la nivel european și mondial, precum și scopul Republicii Moldova de ajustare a legislației naționale la normativele juridice europene și internaționale, devine evidentă finalitatea formalității de înlocuire a sintagmei „protecția muncii" cu lexemul „securitatea și sănătatea în muncă". Dar care este raportul dintre „protecția muncii" și „securitatea muncii"? Convențiile internaționale, directivele europene și legislația națională, în reglementarea domeniului ce ține de protejarea integrității corporale și sănătății salariaților la locul de muncă, folosesc termenul complex de „securitate și sănătate în muncă". Dualitatea termenilor este dictată de dualitatea scopurilor acestor reglementări: securitatea muncii vizează prevenirea accidentelor de muncă, iar sănătatea în muncă are ca obiectiv evitarea bolilor profesionale. Protecția muncii are ca scop menținerea capacității de muncă a salariatului prin prevenirea și eliminarea oricăror factori periculoși sau nocivi care pot provoca fie accidente de muncă, fie boli profesionale. Din dispozițiile legale rezultă că securitatea muncii constituie o parte integrantă a protecției muncii. Această concluzie rezultă și din prevederile Constituției Republicii Moldova, care prevede în art. 43 (2): „Salariații au dreptul la protecția muncii. Măsurile de protecție privesc securitatea și igiena muncii…" [4]

În doctrina de specialitate este folosit fie termenul de „protecție a muncii", fie cel de „securitate și sănătate în muncă", în funcție de preferințele și opinia autorilor sau în funcție de tendința de racordare a materialului științific la evoluțiile normativ–terminologice din practica legislativă internațională. Bunăoară, doctrinarii ruși operează cu termenul de „охрана труда" care în traducere înseamnă „protecția muncii".

Doctrina autohtonă, reieșind din prevederile legale în vigoare la momentul elaborării lucrărilor științifice în domeniul securității și sănătății salariatului, aplică sintagma generalizatoare de „protecție a muncii". Astfel, domnii Nicolae Romandaș și Eduard Boișteanu intitulează tema nr. 11 a manualului lor [5] „Protecția muncii". „Devotați" termenului „protecția muncii" sunt și autorii cărții „Dreptul muncii. Curs universitar" Teodor Negru și Cătălina Scorțescu, aceștia implicându-se în analiza și definirea acestei instituții juridice în capitolul XII al cărții ce le aparține. [6]

În literatura de specialitate din România, acordarea priorității termenului „protecția muncii" sau „securitatea și sănătatea în muncă" se află în funcție de perioada editării tratatului ce abordează aspecte de dreptul muncii. Cărțile, studiile, monografiile mai vechi aplică termenul „protecția muncii", precum cele aparținând autorilor Valer Dorneanu și Gheorghe Bădică, [7] Tiberiu Constantin Medeanu, [8] Ovidiu Țînca. [9] Aplicanți ai sintagmei „securitate și sănătate în muncă" sunt autorii Alexandru Țiclea, [10] Nicolae Voiculescu, [11] Dacian Dragoș, Remus Chiciudean, Gina Dohotar, [12] Ion Traian Ștefănescu. [13] Țin să atrag atenția că operele pleiadei de autori care se conformă, în cercetările lor, tendințelor juridice internaționale și europene, sunt de ediție mai recentă. Tranzitul terminologic, care începe cu anul 2003, ar putea fi fost condiționat de procesul de integrare europeană a României. Puțini dintre autorii menționați se implică în compararea instituției „protecției muncii" cu cea a „securității muncii". Unul dintre aceștia este domnul Ion Traian Ștefănescu, în a cărui opinie „noțiunile de protecție a muncii și de securitate și sănătate în muncă se află, pe de o parte, la întreg. Pe de altă parte, ele se află și într-un raport de mijloc la scop: protecția muncii urmărește asigurarea sănătății și securității în muncă". Concluziile formulate de acest mare doctrinar român sunt confuze, or nu este clar care dintre cele 2 noțiuni este partea și care – întregul. În plus, consider eronată părerea precum că protecția muncii are ca scop asigurarea securității și sănătății în muncă, deoarece instituția juridică de protecție a muncii nu are ca scop asigurarea aplicării normelor de securitate a muncii. În formularea dlui Ștefănescu este evident faptul că „protecția muncii" este tratată în calitate de instituție juridică", iar „securitatea și sănătatea în muncă" – în calitate de ansamblu de relații și activități reglementate juridic, or aceste noțiuni pot fi comparate doar în calitate de instituție juridică ori în calitate de obiect de reglementare și domeniu al vieții sociale.

În privința raportului dintre „protecția muncii" și „securitatea muncii", aplicând interpretarea sistemico – juridică, concluzionez că protecția muncii este o instituție a dreptului muncii, iar securitatea muncii este o subinstituție a pro-

tecției muncii, alături de sănătatea în muncă, or securitatea muncii are un scop particular și anume prevenirea, evitarea accidentelor profesionale și păstrarea vieții și integrității corporale a salariaților.

Vreau să remarc faptul că nici în cadrul reglementărilor juridice internaționale sau naționale, nici în literatura de specialitate nu există o abordare separată a termenului „securitatea muncii", ci doar în ansamblu cu „sănătatea în muncă", or aceste două domenii sunt indivizibile unul de celălalt și unitare la nivel de reglementare juridică națională și internațională. Cu toate că le putem delimita sub aspectul finalității acestora, ele nu pot fi reglementate separat, or reglementarea măsurilor de securitate a muncii are, de la sine, incidență asupra sănătății salariaților și invers. Acest fapt face dificilă și nefolositoare o cercetare științifică separată doar a conceptului de „securitate a muncii", provocând complicații în selectarea și delimitarea drepturilor și obligațiilor subiecților raporturilor de securitate a muncii.

Convenția O.I.M. nr. 155 din 1981 privind securitatea și sănătatea lucrătorilor și mediul de muncă definește, în art. 3, lit. (e), termenul de sănătate în muncă în strînsă legătură cu cel de securitate în muncă: „termenul de „sănătate" , în relație cu munca, nu vizează doar absența maladiei sau infirmității; el include, de asemenea, elemente fizice și mentale care afectează sănătatea direct, legate cu securitatea și igiena muncii."

În concluzie, securitatea în muncă și sănătatea în muncă sunt subinstituții indisolubil legate înte ele și nu pot fi analizate separat, ci doar în corelație reciprocă, or integritatea corporală și sănătatea, din punct de vedere biologic, se condiționează și se determină reciproc: încălcarea normelor de securitate a muncii poate avea drept consecință nu doar survenirea unui accident de muncă, dar și apariția unei boli profesionale și viceversa: încălcarea normelor de sănătate în muncă poate provoca, pe lângă o boală profesională, și un accident de muncă, ca urmare a stării afectate a salariatului. Deci orice analiză a securității muncii va viza și sănătatea în muncă.

În cele din urmă, compararea termenilor „protecția muncii" și „securitatea muncii" se reduce la determinarea celui mai corespunzător pentru definirea instituției de drept care are ca finalitate apărarea vieții, integrității corporale și sănătății salariaților. În acest sens, eu acord prioritate noțiunii de „securitate și sănătate în muncă" din următoarele considerente:

- această noțiune se aplică atât în reglementările normative interne ale Republicii Moldova, cât și în reglementările-cadru europene și la nivel mondial, sub egida Organizației Internaționale a Muncii;

- această noțiune permite o delimitare mai clară și mai coerentă a instituției juridice respective de alte instituții a dreptului muncii, precum „garanții și compensații pentru salariați", timpul de muncă și timpul de odihnă", instituții, care în esență au același scop de a asigura condiții de muncă care să protejeze sănătatea salariaților;

- protecția muncii se caracterizează prin mai multe dimensiuni, mai multe sensuri, chiar în cadrul de instituție de drept, or conform constatărilor dnei A. A. Sârovatskaia, „prin protecția muncii, în sens larg, trebuie să înțelegem întreaga ramură de drept al muncii, or toate normele acesteia sunt destinate apărării intereselor tuturor salariaților". [14] Iar în sens restrâns, protecția muncii se identifică cu „securitatea și sănătatea în muncă". Însăși Constituția Republicii Moldova, în art. 43 (2), atribuie instituției protecției muncii următoarele subinstituții: securitatea și igiena muncii, regimul de muncă al femeilor și al tinerilor, instituirea unui salariu minim pe economie, repaosul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții grele, precum și alte situații specifice. Evitarea dublării sensului termenilor juridici este o lege fundamentală în actul de legiferare, iar cei ce analizează orice domeniu al dreptului nu au decât să se conformeze și să aplice această regulă.

În concluzie, aș dori să explic un aspect de natură metodologică în efectuarea prezentei cercetări. Securitatea muncii este parte integrantă a protecției muncii, iar conform regulilor logicii, atributele inerente întregului sunt caracteristice și pentru părțile acestuia. Astfel, securitatea muncii reprezintă o instituție a dreptului muncii care cuprinde ansamblul normelor juridice, cu caracter preponderent imperativ, care reglementează relațiile sociale de asigurare a integrității corporale și sănătății salariaților prin stabilirea în sarcina angajatorului, organelor din cadrul unității, organismelor de stat, precum și a salariaților a prescripțiilor obligatorii de realizare a activităților administrativ-organizatorice, tehnico-inginerești și sanitaro-igienice pentru prevenirea accidentelor de muncă și a bolilor profesionale.

BIBLIOGRAFIE

1. Legea securității și sănătății în muncă nr. 186 din 10.07.2008, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 143-144 din 05.08.2008.
2. Codul Muncii al Republicii Moldova nr. 154 din 28.03.2003, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 159-162 din 29.07.2003.
3. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 12.08.1994.
4. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 12.08.1994.
5. Nicolae Romandaș, Eduard Boișteanu, „Dreptul muncii. Manual", Chișinău, 2007, p. 317.
6. Teodor Negru, Cătălina Scorțescu, „Dreptul muncii. Curs universitar", Chișinău, 2010, p. 266.
7. Valer Dorneanu, Gheorghe Bădică, „Dreptul muncii", Editura Lumina Lex, București, 2002, p. 661.
8. Tiberiu-Constantin Medeanu, „Accidente de muncă", Lumina Lex, București, 1998, pag. 8.

9. Ovidiu Ținca, „Normele juridice de protecție a muncii", Lumina Lex, București, 2002, p. 3.
10. Alexandru Țiclea, „Tratat de dreptul muncii", Editura Universul Juridic, București, 2009, p. 687.
11. Nicolae Voiculescu, „Dreptul comunitar al muncii", București, 2009, p. 266.
12. Dacian C. Dragoș, Remus Chiciudean, Gina Dohotar, „Dreptul muncii", Ed. Sfera Juridică, Cluj, 2007, p. 182.
13. Ion Traian Ștefănescu, „Tratat de dreptul muncii", București, 2003, p. 164.
14. Сыроватская А. А., «Трудовое право», Moscova, 2001, p. 252.